

ds

Vammaisfoorumi ry
28.12.2023

Lausunto

Liikenne- ja viestintäministeriö
kirjaamo.lvm@gov.fi

Asia: Yleisradio Oy:n julkisen palvelun tehtävää ja rahoitusta arvioivan parlamentaarisen työryhmän lausuntopyyntö

Viite: VN/23882/2023

Vammaisfoorumi ry kiittää liikenne- ja viestintäministeriötä mahdollisuudesta antaa lausunto Yleisradio Oy:n julkisen palvelun tehtävää ja rahoitusta arvioivan parlamentaarisen työryhmän toimeksiannosta ja tehtävästä.

Vammaisfoorumi on 27 valtakunnallisen vammaisjärjestön yhteistyöjärjestö, jonka tarkoituksena on YK:n vammaisten henkilöiden oikeuksia koskevan sopimuksen mukaisesti edistää vammaisten henkilöiden tasa-arvoa ja yhdenvertaisen osallistumisen mahdollisuuksia yhteiskunnassa. Vammaisfoorumi edustaa jäsenjärjestöjensä kautta noin 220 000 vammaista ja pitkäaikaissairasta henkilöä.

Yleisradion tehtävä

Ylellä on merkittävä asema yhteiskunnassa. YK:n vammaissopimuksen artiklan 8 Tietoisuuden edistäminen alakohdan 2 c) mukaan sopimusosapuolten tulee kannustaa kaikkia viestimiä kuvaamaan vammaisia henkilöitä tämän yleissopimuksen tarkoituksen mukaisella tavalla. Yhtäältä Ylellä on tämä kansainvälisestä ihmisoikeussopimuksesta tuleva velvoite kiinnittää huomiota vammaisten henkilöiden asemaan. Toisaalta YK:n vammaissopimuksen esteettömyyteen ja saavutettavuuteen (esteettömyys artikla 9 ja tiedonsaanti artikla 21) liittyy teknisiä valmiuksia siihen, että erityisesti aistivammaiset henkilöt voivat yhdenvertaisesti seurata Ylen ohjelmia ja lähetyksiä (mm. tulkkaus kuvaruudulla koronan aikana) televisiossa, radiossa, mobiilisti ja tietokoneen välityksellä verkossa sekä osallistua niistä käytäviin keskusteluihin.

Yleisradio on ainoa media, jolle on annettu erityisvastuu palvella myös viittomakielistä yhteisöä. Yleisradio hoitaakin tätä vastuuta ansiokkaasti. Useimmissa medioissa viittomakielistä sisältöä tarjotaan harvoin ja hyvin satunnaisesti. Yleisradio turvaa myös suomenruotsalaista viittomakielistä käyttävien mahdollisuutta saada tietoa omalla kielellään viittomakielilain (359/2015) mukaisesti, vaikka suomenruotsalaisella viittomakielellä tuotettu sisältö onkin edelleen suppeampaa. Ylen viittomakielinen palvelu on kaiken kaikkiaan lisääntynyt vuosittain (vuonna 2022 449 tuntia). Koronapandemian aikana Yleisradio järjesti viranomaistiedotukset reaaliaikaisesti myös viittomakielelle tulkattuna, mikä oli äärimmäisen tärkeää poikkeusoloissa.

Yle on myös ainoa media, jossa kotimaisten televisio-ohjelmien tekstitys toteutuu sataprosenttisesti. Vuoden 2022 alusta asti kotimaisten ohjelmien tekstitysvelvollisuus laajeni entisestään suoriin lähetyksiin, joka on vihdoin mahdollistanut kuulovammaisten oikeuden saada ajankohtaista tietoa kotimaisista TV-ohjelmista yhdenvertaisesti muiden kanssa.

Yle tarjoaa saavutettavuuspalveluna näkövammaisille äänitekstityksen ja kuvailun, joka on välttämätöntä yhdenvertaisen tiedonsaannin näkökulmasta. Uutis- ja ajankohtaisohjelmissa äänitekstitys ei edelleenkään ole käytössä. Äänitekstitystä testattiin näissä ohjelmissa vuonna 2021, mutta se lopetettiin teknisten ongelmien vuoksi. Näkövammaisten henkilöiden kannalta on välttämätöntä, että uutis- ja ajankohtaisohjelmien äänitekstitys saadaan käyttöön pikaisesti. Sen tarve korostuu nykyisessä yhteiskunnallisessa tilanteessa, jossa sillä on tärkeä tiedonsaannillinen merkitys. Käytännössä näkövammaiset henkilöt jäävät vaille vieraskielisten osioiden tietoa, elleivät ymmärrä niissä puhuttua kieltä. Kaupallisilla toimijoilla äänitekstitystä ei ole vastaavasti saatavilla.

YLE tuottaa päivittäisuutisia selkosuomeksi ja -ruotsiksi televisiossa, verkossa ja radiossa. Tämä kansainvälisestikin huomiota herättänyt palvelu on erityisen merkittävä niille noin 750 000 henkilölle, jotka tarvitsevat selkokieltä Suomessa. Vammaisfoorumi pitää tärkeänä, että YLE jatkaa tätä palvelua, resursoi sen riittävästi ja kehittää sitä edelleen siten, että kaikilla Suomessa on mahdollisuus saada ajankohtaista uutissisältöä saavutettavassa ja ymmärrettävässä muodossa.

Kaiken kaikkiaan, Yle on ottanut saavutettavuuden edistämisen vakavasti ja kunnianhimoisesti sekä tehnyt kiitettävästi yhteistyötä vammaisia henkilöitä edustavien järjestöjen kanssa. Ylen saavutettavuustyöllä Suomi toteuttaa YK:n vammaissopimuksen velvoitteitaan. Ylellä on edelleen tahtotilaa kehittää ohjelmistonsa saavutettavuutta vammaisille henkilöille sekä viittomakieliselle yleisölle.

Vammaisfoorumi korostaa, että jatkossakin on varmistettava Ylen mahdollisuus tuottaa saavutettavuusveloitteet täyttäviä palveluja eri tavoin vammaisille mediankäyttäjille. Lisäksi on tärkeää kiinnittää huomiota myös Ylen työvoiman monimuotoisuuteen. Esimerkiksi olisi kannatettavaa, että vammaisia ja osatyökykyisiä henkilöitä rekrytoitaisiin jatkossa nykyistä enemmän vahvistamaan myös Ylen henkilöstön diversiteettiä.

Yleisradion rahoitus

Ylen rahoitus tulee turvata, jotta Yle voi toteuttaa Yle-lain mukaista julkisen palvelun tehtäväänsä. Ylen työhön, ja erityisesti saavutettavuustyöhön on varattava riittävä rahoitus. Saavutettavuutta on mahdollista ja välttämätöntä edelleen kehittää, ja varmistaa eri tavoin vammaisten henkilöiden yhdenvertainen tiedonsaanti ja mahdollisuus seurata erilaisia televisio-ohjelmia, elokuvia ja muuta kulttuuritoimintaa saavutettavassa muodossa (YK:n vammaissopimuksen artikla 30).

Yle-veroa ei tule määritellä siten, että maksukyvyttömyys estäisi Ylen ohjelmien ja lähetysten seuraamisen, mikä johtaisi syrjäytymiseen yhteiskunnassa.

Suhde kaupalliseen mediaan

Vammaisfoorumi korostaa, että Yle-lain muutoksilla (2022) tehtiin jo kavennuksia Ylen julkisen palvelun tehtävään, kun määrättiin, että Ylen tekstimuotoisen sisällön tulee Yle-lain 7 § mukaan liittyä yhtiön liikkuvaa kuvaa tai ääntä sisältävään julkaisuun joitakin poikkeuksia lukuun ottamatta. Tekstimuotoinen sisältö on erityisen tärkeää ja välttämätöntä kuulovammaisille ja kuuroille. Yle-lain muutosten taustalla oli Medialiiton EU:lle tekemä kantelu.

Yle-lakia muutettaessa Vammaisfoorumi korosti muutosten vaikutuksia vammaisten henkilöiden yhdenvertaisiin mahdollisuuksiin saada tietoa. Suomessakin vammaisten henkilöiden sosioekonominen asema ja tulotaso ovat keskimääräisesti heikommat suhteessa valtaväestöön. Vaikka vammaisella olisikin korkea koulutus, ei hän välttämättä työllisty työelämässä kohdatun syrjinnän vuoksi. Moni vammaisen elääkin läpi elämänsä hyvin pienituloisena. Vammaisfoorumi korostaa, että Ylen vapaasti saatavat ja saavutettavat uutiset sekä kotimainen sisältö ovat välttämättömiä pienituloisille vammaisille henkilöille yhdenvertaisen tiedonsaannin ja oikeuden kulttuuriin toteutumisen kannalta. Monien mediatalojen ohjelmasisällöt ovat maksumuurin takana. Näihin mediatalojen yhteiskunnallisesti merkittäviin uutisisältöihin kiinni pääseminen edellyttää maksukykyä, jota pienituloisella vammaisella ei monesti ole, koska tulot menevät arjessa selviämisen kannalta välttämättömiin kuluihin. Lisäksi monien kaupallisten toimijoiden kotimaisten ohjelmien saavutettavuusominaisuudet ja -toiminnot ovat puutteellisia, eikä niiden kehittämiseen ole panostettu.

Suomen tulee varmistaa, että vammaisilla on yhdenvertaiset mahdollisuudet saada tietoa ja YK:n vammaissopimuksen artiklan 21 mukaisesti vapaus etsiä, vastaanottaa ja välittää tietoja ja ajatuksia yhdenvertaisesti muiden kanssa. Lisäksi sopimuksen artiklan 30 mukaan Suomen tulee varmistaa, että vammaiset saavat käyttöönsä kulttuuriaineistoa saavutettavassa muodossa ja voivat seurata televisio-ohjelmia, elokuvia, teatteria ja muuta kulttuuritoimintaa saavutettavassa muodossa. Myös Suomen perustuslain 10§ korostaa sananvapautta ja henkilöiden oikeutta ilmaista, julkistaa ja vastaanottaa tietoja, mielipiteitä ja muita viestejä kenenkään ennakolta estämättä.

Vammaisfoorumi korostaa, että vammaisilla ihmisillä on oikeus tiedonsaannin lisäksi nauttia myös kotimaisesta kulttuurista. Ylen saavutettavuuspalvelujen avulla se on mahdollista, mutta kaupallisten toimijoiden kohdalla taas ei, joko niiden puuttuvien saavutettavuustoimintojen tai palvelun korkeiden maksujen takia.

Yle-lain muutostarpeet

Vammaisfoorumi näkee, että mahdollisessa Yle-lain muutoksessa lain 7 pykälään tulee lisätä erikseen maininta esteettömyys- ja saavutettavuusvelvoitteesta. Ylen ohjelmiston saavutettavuutta on edelleen kehitettävä, esimerkiksi tulkkausten ja äänitekstityksen osalta, sekä tehtyä saavutettavuustyötä ja saavutettavuusvelvoitteita on jatkettava jatkossakin.

Ylen monipuoliset äänisisällöt ovat välttämättömiä näkövammaisille käyttäjille. Kuulovammaiset mediakäyttäjät ovat taas lähtökohtaisesti riippuvaisia tekstipohjaisesta kotimaisesta sisällöstä, joka on ainoa kuulovammaisten perus- ja ihmisoikeuksien toteutumisen varmistava tapa tuottaa sisältöä ja tietoa.

Jatkossa on tärkeää kasvattaa Ylen kuvailtujen tv-ohjelmien osuutta. Lisäksi Yle Areenan saavutettavuudessa on tällä hetkellä puutteita, joiden ratkaisemiseen tulee panostaa. Ylen välittämät television vaaratiedotteet eivät ole näkövammaisille saavutettavia. Ne on saatava pikaisesti kaikille käyttäjille saavutettaviksi. Vaaratiedotteiden kehittämisestä on maininta myös hallitusohjelmassa.

Vammaisfoorumi korostaa, ettei Ylen julkisen palvelun tehtävää saa kaventaa, koska Ylelakiin tehdyt muutokset (2022) kavensivat jo Ylen mahdollisuuksia tekstimuotoisten sisältöjen julkaisuun. Nykyisessä maailmanpoliittisessa tilanteessa on jo Suomen huoltovarmuudenkin kannalta tärkeää, että television, tilausohjelmajpalvelujen ja verkkojulkaisujen kotimaiset sisällöt ovat kaikille eri tavoin vammaisille henkilöille saavutettavia.

Vammaisfoorumi ry

Sari Kokko
puheenjohtaja

Anni Kyröläinen
pääsihteeri